

slo / context po

Over een doordacht curriculum voor primair onderwijs / nummer 20 / januari 2021

RIJK LEESONDERWIJS

Als ik zeg 'we gaan lezen',
dan hoor ik 'yes!' uit
verschillende hoeken.

Handreiking schooladvisering

Nieuwe kerndoelen voor (v)so

Samen schrijven is samen leren

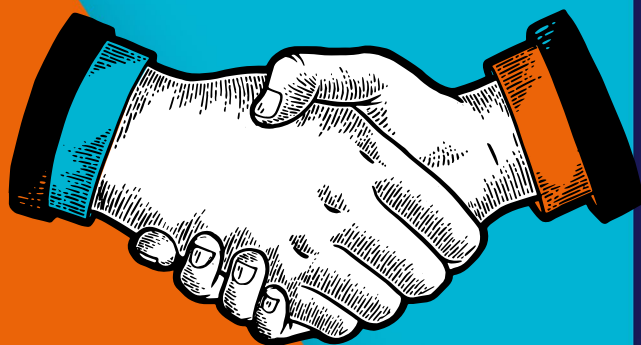
Netwerken: leren van elkaar en samen verder komen

SLO speelt voortdurend in op curriculumvragen die zich aandienen vanuit scholen, overheid of samenleving. We kunnen als landelijke organisatie niet in alle scholen tegelijk aanwezig zijn. Daarom ondersteunen we het onderwijs ook door leraren en schoolleiders bij elkaar te brengen om ervaringen uit te wisselen.

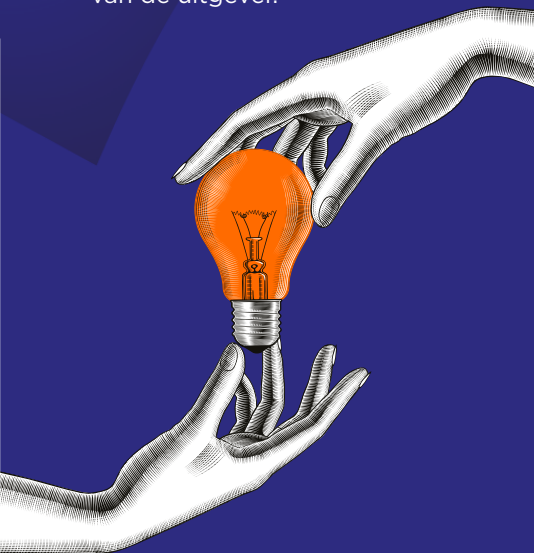
Via netwerken kunnen deelnemers gebruik maken van de expertise van collega's uit het hele land. Zo leren we van elkaar en komen we samen verder. Wij ondersteunen meerdere netwerken waarin vragen vanuit de onderwijspraktijk besproken worden en materialen en expertise gedeeld, zoals bijvoorbeeld:

- Landelijk Netwerk Taal in het basisonderwijs
- Platform Taalgericht Vakonderwijs
- Leernetwerk Formatief evalueren
- Netwerk Speciaal Onderwijs
- Opleidersnetwerk Jonge kind
- Netwerk begaafdheidscoördinatoren en talentcoaches
- Profielenberaad

GEÏNTERESSEERD IN
EEN VAN DE NETWERKEN?
GA NAAR WWW.SLO.NL

slo een doordacht curriculum
dat doen we **samen**

Redactie: Monique van der
Hoeven, Sanne Tromp, Marcia
Joosen, Christel Broekmaat

Eindredactie: Christel Broekmaat

Opmaak: Anne Floor Mensink

Fotografie cover: CKC
Het Stroomdal

Druk: Drukkerij Roelofs

Met dank aan: Jeannette
Berckenkamp, Anke de Boer,
Hein Broekkamp, Esther de Bruijn,
Jill van Elleswijk, Ellen Julius,
Wendelien Mulder, Arie Slob,
Inge Vermaas, Anne de Vries
en Cato, Dinant, Frehiwat en
Lieke, leerlingen van CKC Het
Stroomdal in Zuidlaren

slo /

Bezoekadres

Stationsplein 15
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40

E info@slo.nl

W www.slo.nl

 company/slo

 SLO_nl

Inhoud

- 4** Handreiking schooladvisering:
het beste advies geef je samen
- 8** Samen schrijven is samen leren
- 11** Niet altijd dezelfde kansen in
rekenen-wiskundeonderwijs
- 12** Uitgelicht
- 14** Van goed aansluitende kerndoelen tot
een inclusievere cultuur
- 17** Thematiseren met jonge kinderen
- 18** Rijk leesonderwijs leidt tot leesbegrip
en leesplezier
- 22** Meewerken aan curriculumherziening,
waarom eigenlijk?

Voorwoord

Normaal zou rond deze tijd de Nationale
Onderwijstentoonstelling plaatsvinden. En zouden
we veel van onze lezers in persoon ontmoeten.
Om te praten over curriculumkeuzes, tips te geven
voor mooie tools en nieuwe handreikingen, om zo
een stukje bij te dragen aan de ontwikkeling van
het onderwijsprogramma op jullie school.

De omstandigheden zijn anders. En dus hebben
we dit magazine volgepakt met de onderwerpen
waarmee basisscholen en SLO'ers momenteel aan

de slag zijn. Wat weten we over het creëren van optimale kansen voor alle
leerlingen? Dat loopt als een rode draad door dit magazine. Waar het gaat
om hun ontwikkeling op taal en rekenen, de aansluiting tussen regulier en
speciaal onderwijs, of het schooladvies dat jullie de leerlingen geven.

Hoewel we liever de ontmoeting hadden gehad, hopen we dat dit magazine
je in elk geval nieuwe ideeën en inspiratie kan geven. Want die kunnen we
allemaal gebruiken in deze tijd.

Met een warme groet van alle SLO'ers aan de leraren en schoolleiders
in Nederland!

Marcia Joosen

Hoofdredacteur, m.joosen@slo.nl

/ Het beste advies geef je samen

‘IEDEREEN KIJKT MET ANDERE OGEN’

Sinds de spraakmakende documentaireserie *Klassen* staat het belang van het schooladvies weer bij iedereen op het netvlies. Hoe kun je als basisschool je adviezen aan leerlingen en ouders nog beter maken? Daarover maakte SLO met OCW en zeven scholen de *Handreiking Schooladvisering*, een online brochure met informatie, tips en praktijkvoorbeelden. Wij nemen een kijkje bij Kindcentrum Snijders in Rijswijk.

“Kinderen zijn niet alleen een score op een toets.” Jill van Elleswijk, groepsleerkracht 7/8 en zorgcoördinator voor de bovenbouw zegt het met een overtuiging gebaseerd op jarenlange ervaring. “Wat is de werkhouding van de leerling in de klas? Hoe gaat het sociaal-emotioneel? Natuurlijk spelen toetsresultaten een rol, maar in een goed advies gaat het om het totaalplaatje.”

Breed onderbouwd

Jill werkt bij Kindcentrum Snijders, een basisschool met ruim 430 leerlingen in Rijswijk. Alweer elf jaar geleden stapte deze school over van klassikaal naar unitonderwijs. Leerlingen volgen niet al het onderwijs in hun eigen stamgroep; een deel van de tijd krijgen ze groepsdoorbrekend les, samen met andere kinderen met dezelfde interesse of hetzelfde niveau. De leerkrachten in een unit zijn samen verantwoordelijk voor het onderwijs aan alle leerlingen. Zo verzorgt Jill met drie collega's de lessen in de bovenbouwunit, dit zijn vier combinatiegroepen 7/8. Zij geeft aan alle leerlingen in groep 8 rekenonderwijs.

Een mooie bijkomstigheid is dat deze brede betrokkenheid van leerkrachten een positief effect heeft op de kwaliteit van de schooladviezen. Vergeleken met vijftien jaar geleden zijn de adviezen bij Kindcentrum Snijders breder onderbouwd, zegt unitleider zorg en ondersteuning Jeannette Berckenkamp. “Alle leerkrachten zien alle leerlingen en kunnen hun input geven voor het schooladvies. Daardoor kan het niet gebeuren dat een advies te zeer gekleurd wordt door de mening, voorkeuren of verwachtingen van een enkele leerkracht. Met zijn allen hebben we een genuanceerd beeld van de potentie van een kind.”

In gesprek

Vanwege deze brede aanpak werd Kindcentrum Snijders gevraagd mee te werken aan de *Handreiking Schooladvisering*, een brochure van OCW die tot stand kwam in een samenwerking tussen SLO en zeven basisscholen.

Aanleiding voor de handreiking is het grote belang van het schooladvies voor de verdere onderwijsloopbaan van groep 8-leerlingen. Iedere leerkracht wil dat leerlingen in het vo uiteindelijk terechtkomen op de plek die het

Foto: Wilco van Dijen

best past bij hun talenten, ontwikkeling en capaciteiten, maar de advisering kan op onderdelen beter. Onbewust krijgen leerlingen niet altijd gelijke kansen. Ook is de wet- en regelgeving niet voor iedereen duidelijk en gaat de samenwerking met ouders en vo-scholen niet overal van een leien dakje.

De handreiking is een vertrekpunt voor schoolteams die over deze en andere onderwerpen in gesprek willen gaan. In de brochure komen feitelijke informatie, inzichten uit de wetenschap en praktijkvoorbeelden samen. Acht onderwerpen passeren de revue: wetten en regels rond het schooladvies en de eindtoets, een goede overgang van po naar vo, de rol van verwachtingen bij leerkrachten, de rol van informatiebronnen, het maken van een goede inhoudelijke afweging, de betrokkenheid van leerlingen, de betrokkenheid van ouders en de samenwerking met het vo.

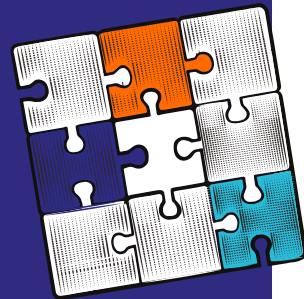
Wat moet en mag

In het gesprek op school kan het geen kwaad om eerst op een rijtje te zetten wat er eigenlijk moet en mag, zegt Gerdineke van Silfhout, die bij SLO verantwoordelijk is voor de handreiking. “Er circuleren op internet veel advieswijzers, maar lang niet alles is verplicht. Op sommige punten bestaat verwarring: zo eisen vo-scholen nog wel eens aanvullende gegevens van basisscholen, wat niet mag. Daarnaast worden in het schooljaar 2022-2023 waarschijnlijk wetswijzigingen van kracht. De periode van schooladvisering wordt dan vervroegd en leerlingen schrijven zich pas na het definitieve schooladvies in bij het vo. In de handreiking staat alles op een rij. Handig om alvast rekening mee te houden.”

“Met zijn allen hebben we een genuanceerd beeld van de potentie van een kind”

Hele school

Als rode draad loopt door de handreiking de boodschap dat het schooladvies iets van de hele school is. Een zorgvuldige procedure in de bovenbouw is belangrijk, maar de basis voor een goed advies wordt eerder in de schoolloopbaan gelegd. “Sommige ouders nemen we vanaf groep 3 mee in onze overwegingen”, zegt Jeannette. “Hun kinderen hebben extra ondersteuning nodig en de verwachte uitstroombestemming is onderdeel van het ontwikkelperspectief dat we opstellen. Natuurlijk hebben kinderen van die leeftijd nog een enorme ontwikkeling voor zich. Het uitstroomperspectief groeit met de leerling mee. Maar het gesprek helpt ouders wel om zich een beeld te vormen van de toekomst van hun kind.” Voor de meeste leerlingen van Kindcentrum Snijders komt het advies ter sprake vanaf groep 6, zegt Jill. “Vanaf dat moment leggen we een link tussen de grafieken in het leerlingvolgsysteem en het schooladvies. »

Praktische tips

- De leerkracht ziet de leerling in de klas, de intern begeleider weet vaak meer van toets- en onderzoeksgegevens. Stel een tegenvrager aan (bijvoorbeeld de schoolleider) die zorgt dat alle perspectieven aan bod komen.
- Koppel startende leerkrachten in de bovenbouw bij de advisering aan ervaren collega's.
- Presenteer de schooladviezen aan alle collega's dus ook uit onder- en middenbouw, en vraag of de adviezen passen bij hun beeld van de leerling.
- Zoek een *critical friend* in de buurt; een andere basisschool die je collegiaal kunt consulteren wanneer je twijfelt over het beste advies voor een leerling.
- Kijk eens hoe oud-leerlingen het doen in de eerste jaren van het vo. Wat zegt dat over jullie adviezen?

Kijk voor meer tips in de handreiking op www.slo.nl/handreikingschooladvies. Daar zijn ook meer informatie, handige links en schoolportretten te vinden.

Foto: Shutterstock

Dat gebeurt in de portfoliogesprekken waarin leerlingen hun ontwikkeling aan de leerkracht en hun ouders presenteren. We zeggen: 'Als jij op deze manier doorwerkt, kun je straks waarschijnlijk naar...'
In groep 7 vertellen we of die verwachting nog klopt, in groep 8 krijgen leerlingen in november/december het voorlopige advies en in februari het definitieve advies."

"Verwachtingen kunnen doorwerken in de prestaties van leerlingen"

Verwachtingen

Wie evenwichtig wil adviseren, moet weten dat verwachtingen van leerkrachten doorwerken in het uitstroomniveau van leerlingen. Uit onderzoek weten we dat dit op allerlei manieren gebeurt, zegt Gerdineke: "Verwachtingen kunnen niet alleen rechtstreeks doorwerken in het advies, maar ook in de prestaties van leerlingen (via de houding en interactie van de leerkracht met de leerling, dat begint al in de onderbouw) en zelfs in het hele onderwijsaanbod aan een leerling." Adviseer bij twijfel optimistisch, zegt de handreiking, bijvoorbeeld door leerlingen een dubbel advies te geven. In lastige gevallen helpt het om meer mensen bij de advisering te betrekken. Op Kindcentrum Snijders neemt de leerkracht van de stamgroep in oktober het voortouw voor het voorlopige advies aan leerlingen in groep 8. In dat advies wegen de resultaten op de toetsen uit het leerlingvolgsysteem (lvs) in groep 7 mee. De leerkracht bespreekt het voorstel met de unitleider en de zorgcoördinator van de bovenbouw. Als het om een leerling met een zorgvraag gaat, komt ook Jeannette erbij. Jill: "Zijn we het eens, dan is het een kort gesprek, zijn we het oneens, dan praten we langer door. Alleen als het nodig is, nemen we aanvullende toetsen zoals de NIO af. Bijvoorbeeld als een leerling nog niet lang bij ons op school zit of als er twijfel is over de toetsresultaten." In januari maken de leerlingen nog een lvs-toets en daarna volgt het definitieve advies. De adviezen worden

breed besproken. Jill: "Je wilt de mening van alle leerkrachten weten, ook van de leerkrachten die het kind vóór jou in de klas hebben gehad. De stamgroepleerkracht ziet de leerling het meest, als rekenleerkracht kijk ik naar wat ik in de klas zie en de unitleider kijkt meer naar de scores. Zo kijkt iedereen met andere ogen."

Ouders en leerlingen

Een brede aanpak van de advisering betaalt zich terug, is de ervaring van Jeanette. "Je voert bijvoorbeeld minder moeilijke gesprekken met ouders, want het advies komt bijna nooit als een verrassing." Zijn ouders het toch met het advies oneens, dan wordt naar hen geluisterd: "Zijn hun wensen realistisch, dan zijn we bereid om de NIO af te nemen of de leerling extra te observeren. Het hangt er ook vanaf naar welke school een leerling wil. Misschien kan een leerling wel havo aan, maar dan op een school die veel ondersteuning biedt en niet op een montessorischool die veel zelfstandigheid vraagt." Ook op leerlingen heeft brede advisering effect. "Sinds wij al in groep 6 pre-adviezen geven, zien we bij sommige leerlingen meer eigenaarschap. Ze raken gemotiveerd: als ik dit haal, kan ik naar die en die school! Ineens ontdekken ze wat ze willen en kunnen ze zichzelf tot leren zetten." Is de periode van schooladvies, schoolkeuze en eindtoets eenmaal achter de rug, dan wordt het tijd voor de overdracht aan het vo. Voor Kindcentrum Snijders zijn een-op-een-contacts met het vo lastig: de school staat in een stedelijke omgeving waar basisscholen aan tientallen vo-scholen leerlingen leveren. Toch vindt er een warme overdracht plaats. Overlegorgaan BOVO Haaglanden organiseert jaarlijks in juni een bijeenkomst waar vertegenwoordigers van po- en vo-scholen elkaar volgens een rooster ontmoeten om per leerling in tien minuten een overdracht te doen. Vervolgens vindt jaarlijks in november een terugkoppeling plaats waarbij basisscholen horen hoe het hun schoolverlaters na de eerste maanden in het vo vergaat. En daaruit blijkt dat een heel hoog percentage oud-leerlingen van Kindcentrum Snijders eindexamen doet op het geadviseerde niveau. Misschien is dat wel het mooiste bewijs dat brede advisering werkt. /

Foto: Shutterstock

Foto:
Rijksoverheid

Vijf vragen aan Arie Slob

Minister voor basis- en voortgezet onderwijs en media

1. Er is al veel aandacht voor het schooladvies. Waarom deze handreiking?
“De overstap naar de middelbare school is een betekenisvol moment in het leven van leerlingen en hun ouders. Daarom is het belangrijk dat een schooladvies zo zorgvuldig mogelijk tot stand komt. Het draagt eraan bij dat leerlingen onderwijs kunnen volgen op een plek en op een niveau waar recht wordt gedaan aan hun talenten en ontwikkeling. Scholen zijn natuurlijk ervaren in het geven van schooladviezen. Toch lopen zij ook tegen zaken aan, bijvoorbeeld het aangaan van gesprekken met ouders of de balans tussen leerresultaten en werkhouding van leerlingen. In de handreiking komen deze en andere thema’s samen die scholen hopelijk ondersteunen bij het geven van goede adviezen.”
2. Waarom is het belangrijk dat leraren hoge verwachtingen van leerlingen hebben?
“Om te beginnen ligt de verantwoordelijkheid voor het schooladvies wat mij betreft niet alleen bij de leerkracht van groep 8, maar bij de hele school. Op steeds meer scholen zijn ook schoolleiders, intern begeleiders en leerkrachten van voorgaande jaren betrokken bij het schooladvies. Dat is mooi, want het schooladvies is een compleet beeld van een kind. In de handreiking is veel aandacht voor de invloed van verwachtingen op leerlingen. Onderzoek leert ons dat die invloed er zeker is: zo leiden hogere verwachtingen tot hogere resultaten. Het gaat daarbij niet om té hoge verwachtingen of ieder kind op het hoogste niveau, maar om ambitieuze verwachtingen die passen bij de leerling en leiden tot een passend advies. Een optimistische kijk op het kind kan geen kwaad: het bieden van kansen aan leerlingen loont.”
3. Samenwerking is belangrijk. Maar wat als je leerlingen levert aan of ontvangt van een groot aantal scholen?
“In meer stedelijke gebieden ontstaan vaak (in)formele structuren om scholen te ondersteunen bij een goede overdracht. Er worden bijvoorbeeld tafeltjesmiddagen georganiseerd waar leraren en coördinatoren uit het po en vo informatie over de leerlingen kunnen uitwisselen. Dat is mooi, want de warme overdracht is een belangrijk onderdeel van een soepele overstap voor leerlingen. Ook een goede informatieoverdracht in het onderwijskundig rapport is behulpzaam. Basisscholen verzamelen een schat aan informatie over de leerling in de jaren dat zij een kind volgen. Deze informatie kan de middelbare school gebruiken om de leerling zo goed mogelijk te ondersteunen.”
4. Hoe hoopt u dat de schooladvisering in Nederland er over tien jaar uitziet?
“Ik heb mij eerder uitgesproken over de druk die op de overgang van po naar vo ligt. Het zou mooi zijn als we toewerken naar een systeem met meer doorlopende leer- en ontwikkellijnen voor leerlingen, door de vaak harde knip tussen po en vo te versoepelen.”
5. Wat is uw boodschap aan alle leraren die aan deze soepele overgang werken?
“Ik heb veel waardering voor de betrokkenheid waarmee professionals in het po en in het vo zich elke dag weer inzetten voor leerlingen. In het bijzonder voor de overgang van po naar vo nodig ik scholen uit met elkaar in gesprek te gaan over een doorlopende ontwikkeling waarbij kansen voor de leerling centraal staan, en steeds opnieuw te kijken of een leerling onderwijs volgt op de plek en het niveau dat past bij zijn of haar talenten, ontwikkeling en mogelijkheden.”

/ Samen schrijven is samen leren

Liam en Wesley (groep 6) formuleren interviewvragen voor een smid. Mike stelt voor om te vragen of de smid ook elektrische machines maakt. Liam schudt het hoofd: “Nee, want van vuur kun je geen elektrische machines maken.” “Jawel hoor,” antwoordt Wesley, “want hij kan ook een ketting van een elektrische zaag maken.” Liam is niet overtuigd: “Ja, maar dan heb je ook nog van die gaatjes nodig en dat kunnen ze daar niet maken bij een smid.” Anke Herder, leerplanontwikkelaar Nederlands bij SLO, deed aan de Rijksuniversiteit Groningen promotieonderzoek naar de interactie tussen leerlingen die samen aan het schrijven zijn tijdens onderzoekend leren. Alles wijst erop dat samenwerkend schrijven zowel de taal- als denkontwikkeling kan bevorderen. En andersom: “Samen schrijven is doel en middel tegelijk.”

Bij Curriculum.nu is ‘Interactie ten behoeve van taal- en denkontwikkeling’ een van de bouwstenen van het leergebied Nederlands. Interactie wordt gezien als een belangrijk middel om gezamenlijk kennis van de wereld op te bouwen en taalkennis te vergroten. ‘Het ontwikkelen van kwalitatief goede interactie is naast een middel ook een doel: leerlingen leren gesprekken te voeren om hun denken te verwoorden en hun taalvaardigheid te vergroten.’ Anke Herder: “Vanuit het lectoraat Taalgebruik en Leren van NHL Stenden Hogeschool Leeuwarden wilden we uitzoeken hoe die interactie precies verloopt en wat ze bijdraagt aan de taal- en denkontwikkeling van basisschoolleerlingen. In mijn onderzoek waren er twee invalshoeken: het gezamenlijk schrijven van teksten en het gezamenlijk construeren van kennis. Voor het onderzoek werkten de kinderen van zes Friese basisscholen twee keer per jaar ongeveer drie weken lang in groepjes aan een eigen onderzoek. Thema's waren Kleding, Friesland toen en nu, Feesten, Sport en spel en Machines en apparaten. Ze voerden daarbij verschillende schrijfactiviteiten uit, zoals een plan van aanpak, aantekeningen, onderschriften op een poster, een PowerPoint-presentatie of een projectverslag. Van al die schrijfactiviteiten zijn video-opnames gemaakt, die ik getranscribeerd en geanalyseerd heb. Ik heb dat gedaan met behulp van conversatieanalyse, een methode die nauwkeurig blootlegt hoe deelnemers hun gesprekken organiseren vanuit wat zij zichtbaar maken voor elkaar.”

“We weten nu meer over de manieren waarop leerlingen kennis met elkaar delen en voortbouwen op elkaars ideeën.”

Foto: Studio Oostrum

Schrijfvaardigheid

Het onderzoek richtte zich op verschillende aspecten van het groepsgewijze schrijfproces. Zo is er gekeken naar de manier waarop leerlingen elkaar voorstellen doen voor de aanpak en uitvoering van de schrijftaak en hoe ze daarover besluiten nemen. Overleg over inhoud en formulering vindt plaats vanuit een gemeenschappelijke oriëntatie op de organisatorische agenda. Leerlingen corrigeren elkaar en vullen elkaar aan. Ze wijzen elkaar op gepastheid en correctheid. Daarbij communiceren ze zowel over de tekstinhoud als over talige kwesties, bijvoorbeeld spelling en grammatica. Anke: “Op die manier bevordert samen schrijven de schrijfvaardigheidsontwikkeling van basisschoolleerlingen.”

Delen van kennis

Anke heeft zich in haar onderzoek ook beziggehouden met de vraag hoe bij zo'n gezamenlijk schrijfproces het met elkaar delen van kennis in zijn werk gaat. “Hoe laat een leerling aan anderen zien dat hij verstand van zaken heeft? Dat kan door er verantwoording over af te leggen (‘dat heb ik hier net gelezen volgens mij’) of bijvoorbeeld door een medeleerling te helpen die iets niet weet (‘een gewas is een soort groente of zo wat je oogst’). Leerlingen laten ook kennis zien door anderen te corrigeren, of bijvoorbeeld door voort te bouwen op een idee van een ander. Het samen schrijven in zo'n functionele context stimuleert dus dat leerlingen eigen kennis met elkaar delen en samen redeneren over het onderwerp.”

Weten

In de manier waarop leerlingen in het kader van een gezamenlijke schrijftaak met kennis en kennisontwikkeling bezig zijn, speelt ‘weten’ een cruciale rol. Vandaar dat een belangrijk onderdeel van Ankes proefschrift gewijd is aan de functie van uitingen met ‘ik weet’, ‘jij weet’ en ‘wij

weten’. “Het doel was beter te begrijpen hoe leerlingen bij het samen schrijven ‘weten’ expliciet maken, en daarmee relevant in hun gesprekken. Ze doen dat op verschillende manieren. Ze positioneren zichzelf als ‘wetend’, dus als deskundige – iemand die er meer van afweet dan anderen: ‘daar woont mijn oom en ik weet dat het een dorp is’. Maar het kan ook zijn dat ze beweren er net zoveel van af te weten als andere groepsleden of in elk geval iets, misschien wel om gezichtsverlies te voorkomen: ‘ik weet wel dat het een man is’ (op de vraag wie Halloween bedacht heeft). Ook komt het voor dat leerlingen wijzen op het hebben van gedeelde kennis. Deze inzichten dragen bij aan een beter begrip van hoe dialogisch leren vorm krijgt en hoe leerlingen zich verhouden tot onderlinge overeenkomsten en verschillen in kennis.”

“Bij het terugkijken waren de leerkrachten volgens eigen zeggen regelmatig aangenaam verrast over hoe serieus hun leerlingen met die taken bezig waren.”

Leerzaam

Ankes onderzoek heeft primair een beschrijvend en analyserend karakter en biedt dus nog geen praktische handleiding voor het inzetten van groepsgewijze schrijfactiviteiten met het oog op verbetering van de schrijfvaardigheid en interactie van basisschoolleerlingen: “Daarvoor moeten de resultaten van het onderzoek verwerkt worden tot handzame adviezen. Dat viel buiten de intentie en de reikwijdte van dit onderzoek. Maar bij het samen met de leerkrachten bekijken en analyseren van de video-opnames bleek al snel dat het observeren van samenwerkende leerlingen in didactisch opzicht »

heel leerzaam kan zijn. Niet alleen vanwege het inzicht dat samen schrijven stimulerend werkt voor samen denken en samen leren. De observaties leidden ook tot concrete ingrepen om het gezamenlijke spreken, schrijven en denken te ondersteunen. Zo werden sets hulpkarten voor leerlingen en didactische kaarten voor leerkrachten ontwikkeld, bijvoorbeeld om leerzame interactie te bevorderen. Tijdens het onderzoek hebben we met de leerkrachten voortdurend gekeken hoe we de gesprekken van en met de leerlingen verder konden optimaliseren.”

Verrast

Hoe was de aanvankelijke houding van de leerkrachten ten aanzien van het zelfstandig op onderzoek uit gaan door de leerlingen? Anke: “Ze waren heel enthousiast, maar je merkte ook dat ze het in het begin best lastig vonden om de regie in zekere mate uit handen te geven. Aan de andere kant waren ze wel degelijk geneigd de waarde van het groepswork in te zien. Ze zijn natuurlijk wel gewend dat er in groepen aan taken wordt gewerkt. Maar dan gaat het vooral om het stimuleren van samenwerken op zich en om de veronderstelling dat het samenwerken tot een beter resultaat leidt. Om te zien hoe het groepsgewijs uitvoeren van schrijfactiviteiten ook de taal- en kennisontwikkeling stimuleert, dat was voor de leerkrachten in zekere zin toch wel een eyeopener. Het idee dus dat het samen schrijven niet alleen een doel is, maar ook een middel. Bij het terugkijken waren de leerkrachten volgens eigen zeggen regelmatig aangenaam verrast over hoe serieus hun leerlingen met die taken bezig waren, wat ze daarbij allemaal bespraken, met welke ideeën ze kwamen en hoe ze op elkaar reageerden. De leerkrachten gaven ook aan dat ze gedurende het

onderzoek handiger werden in het begeleiden van de groepjes en dat ze zich gaandeweg steeds beter op de achtergrond durfden te houden.”

“Het onderzoek laat ook zien hoe belangrijk het is dat leerkrachten observeren en kijken hoe zo’n groep eigenlijk werkt.”

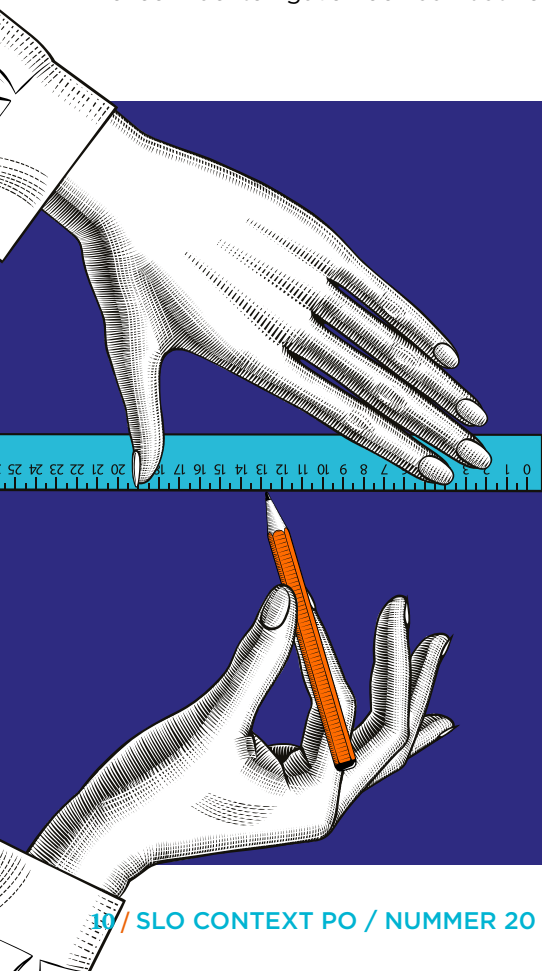
In de praktijk

Wat ziet Anke als de belangrijkste gevolgtrekkingen van het onderzoek voor de dagelijkse lespraktijk? “In de eerste plaats laat mijn studie zien dat onderzoekend leren een variëteit aan schrijfactiviteiten mogelijk maakt, hoe leerlingen samen de teksten tot stand brengen en hoe dit leidt tot het delen en bespreken van allerhande talige en inhoudelijke kennis. In het onderwijs blijkt dat leerkrachten vaak de nadruk leggen op de communicatieve en expressieve functies van schrijven, maar hier zie je ook hoe juist de conceptualiserende functie gestalte krijgt. Verder schrijven leerlingen vaak individueel, terwijl je ziet hoe nuttig samenwerken in alle stappen van een schrijfproces kan zijn. De leerlingen blijken bovendien heel goed in staat te zijn om zo’n gesprek met elkaar te voeren, bijvoorbeeld door het doen van voorstellen en het reflecteren op elkaars ideeën. De aanpak van mijn onderzoek toont zodoende ook hoe nuttig het is om te observeren en goed te kijken naar hoe zo’n groep eigenlijk werkt en tot resultaten komt.” /

Meer informatie: a.herder@slo.nl

Online versie van het proefschrift van Anke Herder:
<https://doi.org/10.33612/diss.143454839>

Curriculum.nu en samen schrijven

De bouwsteen NL1.2 van Curriculum.nu gaat in op interactie ten behoeve van taal- en denkontwikkeling. Uitgangspunt voor zowel onderbouw als bovenbouw van het primair onderwijs is dat kwalitatief goede interactie naast een middel ook een doel is. Ze stimuleert niet alleen de denkontwikkeling, maar vergroot ook de taalvaardigheid. “Leerlingen hebben interactie in groepjes en in de (kleine) kring over onderwerpen, verschijnselen of problemen die zich lenen voor onderbouwde meningen, standpunten, onderzoek en het bedenken van oplossingen.” Samen werken aan een schrijftaak sluit hier goed op aan en draagt stevig bij aan het realiseren van bij de betreffende bouwsteen genoemde kennis en vaardigheden, zoals in staat zijn samen een onderwerp te verkennen en uit te diepen, eigen ideeën en gedachten onder woorden te brengen, te verwoorden wat je al weet en nog wilt weten, eenvoudige gespreksvormen, -regels en technieken toe te passen, de opgedane kennis en ideeën te parafraseren en mondeling, visueel en later ook schriftelijk presenteren en samen terughen vooruit kijken: is er zo met elkaar gepraat dat er gezamenlijk wordt geleerd?

/ Niet altijd dezelfde leerkansen in rekenen-wiskundeonderwijs

Voor basisschoolleerkrachten zijn methodes heel belangrijk bij het invullen van het reken-wiskundeonderwijs. In Nederland wordt met verschillende methodes gewerkt. Maar zijn die qua inhoud hetzelfde? Welke prestaties worden er van leerlingen verwacht? Krijgen ze wel dezelfde kansen om te leren? Marc van Zanten, SLO-leerplanontwikkelaar onderzocht achttien reken-wiskundemethodes en promoveerde met zijn onderzoek aan de Universiteit Utrecht. “Ook binnen dezelfde methode kunnen leerkansen verschillen.”

Marc van Zanten is leerplanontwikkelaar rekenen-wiskunde voor het primair onderwijs bij SLO. Hij promoveerde op het onderwerp Leeraanbod en leerondersteuning in Nederlandse reken-wiskundemethodes en onderzocht welke bijdrage methodes leveren aan de *opportunity to learn* die basisschoolleerlingen krijgen. Marc bekeek zijn onderwerp vanuit drie invalshoeken: de inhoud van de methode (welke onderwerpen worden behandeld), de prestatieverwachtingen (wat moeten leerlingen kunnen) en hoe faciliteert de methode het leren van leerlingen (welke opbouw en didactische ondersteuning worden geboden)? “Ik heb achttien rekenmethodes geanalyseerd, aan de hand van deze drie invalshoeken”, zegt hij. “Zo analyseerde ik onder andere hoe opgaven in elkaar zitten en welke reken-wiskundige problemen leerlingen moeten leren oplossen.”

Leerkansen verschillen

Uit het onderzoek bleek dat leerlingen niet altijd dezelfde mogelijkheden krijgen om bepaalde reken-wiskundestof te leren. De leerinhoud, leerondersteuning en prestatieverwachtingen verschillen per methode, maar ook binnen methodes verschilt de *opportunity to learn*. De methodes zijn zo opgebouwd dat niet elke leerling zomaar dezelfde opgaven krijgt. “Dat komt onder andere doordat leerlingen al vanaf groep 3 in een niveaugroep kunnen worden geplaatst”, zegt Marc. “Het blijkt voor leraren vaak moeilijk om hun leerlingen door te laten groeien naar een ‘hogere’ groep. Plaatsing in een groepje dat misschien moeite heeft met rekenen-wiskunde, kan een *self-fulfilling prophecy* worden. Kinderen weten heel goed of hun groepje opgaven krijgt voor goede of slechte rekenaars. Het differentiëren naar niveau komt te vroeg. In de nieuwste generatie methodes is dat al aangepast: daarin wordt er pas vanaf groep 5 tot 7 in niveaus gewerkt. Maar eigenlijk is ook dat nog te vroeg.”

Verschillen in inhoud

Marc concludeerde dat de methodes in grote lijnen wel overeenkomen met het beoogde reken-wiskundecurriculum. “Maar toen ik gedetailleerder ging kijken, zag ik veel verschillen”, zegt hij. “Zo vergeleek ik de drie meest gebruikte Nederlandse methodes

en een vertaalde methode uit Singapore. In de Singaporese methode staat probleemoplossen centraal en daar gaan alle leerlingen mee aan de slag. Dat klopt met de Nederlandse kerndoelen. Maar in de oorspronkelijk Nederlandse methodes is probleemoplossen alleen bedoeld voor goede rekenaars. De Singaporese handleiding geeft aanwijzingen om alle leerlingen te leren probleemoplossen. Kinderen krijgen zo meer kansen om dit rekenonderdeel onder de knie te krijgen dan bij de drie grote methodes.”

Leerkracht compenseert

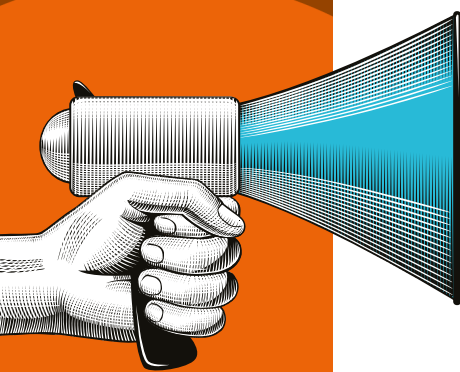
De conclusie is dan ook dat het risico bestaat dat met de huidige reken-wiskundemethodes niet elke basisschoolleerling in Nederland dezelfde leerkansen krijgt. “Natuurlijk kan dat gecompenseerd worden door de leerkracht”, zegt Marc. “Hij of zij kan eventuele hiaten invullen, maar dan moet hij wel zien waar het aan ontbreekt in de methode. Veel leerkrachten vertrouwen erop dat de inhoud en aanpak van de methodes kloppen, terwijl er inhoudelijk zeker verbeterpunten zijn.”

Online versie van het proefschrift van Marc van Zanten: <https://doi.org/10.33540/81>

Tips voor leerkrachten

- Blijf kritisch op het bieden van leerkansen aan leerlingen. Evalueer regelmatig waar ze staan en blijf altijd alert of ze wellicht een niveau hoger aankunnen.
- Kijk bij het kiezen van een nieuwe reken-wiskundemethode naar de inhoud, de prestatieverwachtingen en de manieren waarop het leren gefaciliteerd wordt.
- Neem de handleiding van de methode mee in je beoordeling. De verschillen zijn groot en het is belangrijk om een handleiding te kiezen waar je goed mee uit de voeten kunt.

Aan de slag met maatwerk: differentiëren

We weten dat leerlingen verschillen in hun ontwikkeling en we weten dat ze het meeste leren van onderwijs dat aansluit bij hun zone van naaste ontwikkeling. Als docent heb je nooit een homogene groep: er zijn altijd verschillen tussen leerlingen onderling. Een manier om rekening te houden met die verschillen is het bieden van maatwerk door bijvoorbeeld differentiëren.

Voorbeeld en tips: www.slo.nl/thema/meer/werk-maken-maatwerk/slag/differentieer

Formatief evalueren bij verhalend ontwerpen met een prentenboek

Aan de slag met Woeste Willem bij kleuters

Auteur: Gäby van der Linde

In dit uitgewerkte voorbeeld lees je hoe je de principes van formatief evalueren kunt verweven in de onderbouw van het primair onderwijs. Na een korte toelichting op verhalend ontwerpen en formatief evalueren vind je een stappenplan, dat de onderwijsinhouden en de pedagogische en onderwijskundige ideeën over goed onderwijs met een formatieve insteek bijeenbrengt.

www.slo.nl/publicaties

Voor in je gereedschapskist formatief evalueren

Maak gebruik van deze nieuwe tools op onze website. Bijvoorbeeld een videoaanpak waarbij je met collega's een neus voor kwaliteit ontwikkelt. Leraren maken een opname van hun les, knippen er vijf minuten uit en gaan daarover met collega's in gesprek. Ook handig is een werkvorm waarmee je samen met je team ontdekt welke misconcepties over formatief evalueren je hebt.

Vul je gereedschapskist aan op: www.formatiefevalueren.slo.nl

Formatief evalueren integreren in je onderwijs

Een goede les begint met een goede voorbereiding. Formatief evalueren ondersteunt het leerproces en de ontwikkeling van de kinderen in je klas. Daarom wil je die principes ervan graag meenemen in je les. Maar waar moet je dan aan denken? In deze 'Naastlegger' hebben we het voor je op een rijtje gezet. Print 'm uit en pak 'm erbij als je een thema of leeractiviteit gaat voorbereiden.

www.slo.nl/thema/meer/formatief-evalueren/leraar-po/slag

Leerdoelkaarten 10-14, niet alleen voor 10-14 onderwijs!

Door het werken met leerdoelkaarten zorgen 10-14 scholen voor een doorlopende leerlijn van groep 7 tot en met klas 2. Mogelijk zijn deze leerdoelkaarten ook voor jouw school interessant om de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs te verbeteren!

Download de kaarten, gebruik ze en deel ze met collega's. En heb je aanvullingen of ideeën voor verbetering? Laat het weten.

www.slo.nl/thema/meer/10-14-onderwijs/leerdoelenkaarten

Inhoudskaarten Jonge kind

Onderwijs aan peuters en kleuters is een vak apart. Wat bied je ze aan als leerkracht, en wanneer? Om je daarbij te helpen, ontwikkelt SLO inhoudskaarten bij elk leergebied binnen het basisonderwijs. De kaarten bieden een overzicht van het mogelijke aanbod in de vorm van aanbodsdoelen. Net nieuw is de inhoudskaart Nederlandse taal voor kleuters (fase 1). Ook de complete inhoudslijst Nederlandse taal voor fase 1, 2 en 3 van het basisonderwijs staat nu online.

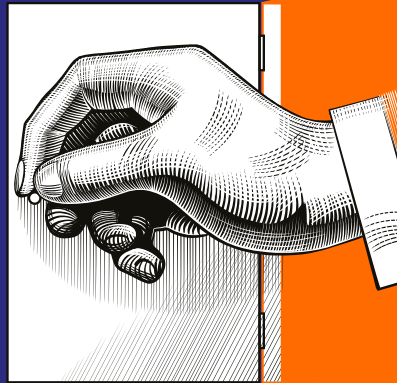
www.slo.nl/thema/meer/jonge-kind/doelen-jonge-kind

Save the date: Teksten schrijven op de basisschool

Graag nodigen SLO en de Inspectie van het Onderwijs je uit voor een bijeenkomst ter gelegenheid van de publicatie van het rapport *Peil.Schrijfvaardigheid einde (speciaal) basisonderwijs* op donderdagmiddag 4 maart 2021. Tijdens de online bijeenkomst is er gelegenheid tot het stellen van vragen over de resultaten van de peiling. Ook kun je diverse presentaties over het vormgeven van schrijfonderwijs volgen.

Aanmelden: www.events.slo.nl/nl/event/2021-03-04-teksten-schrijven-op-de-basisschool

Scenario's voor het gebruik van cultureel erfgoed in het onderwijs

Auteurs: Moniek Warmer en Geesje van Slochteren

Hoe kun je als ontwikkelaar van cultureel lesmateriaal je aanbod zo goed mogelijk laten aansluiten bij de doelen van de verschillende vakken en/of leergebieden? In zes scenario's schetsen we de mogelijke rollen van de leraar als gebruiker van cultureel erfgoed. Elk scenario helpt aanbieders van cultureel erfgoed om met de leraar in gesprek te gaan over de beste manier waarop hun aanbod aan kan sluiten bij de vraag van de scholen.

www.slo.nl/publicaties

Aan de slag met rijke rekenvragen

Rijke rekenvragen: wat zijn dat en waarom zou je ze gebruiken? In deze praktische en bondige handreiking lees je wat een rekenvraag 'rijk' maakt. Concrete voorbeelden en een stappenplan helpen je om je eigen rijke rekenvragen te ontwerpen. Rijke rekenvragen passen uitstekend in het repertoire van formatieve activiteiten die je als leraar onderneemt om zicht te krijgen op wat jouw leerlingen al weten en kunnen.

www.slo.nl/@17322/slag-rijke-rekenvragen

Foto: Stichting Liz

Tekst: Marijke Nijboer

Van goed aansluitende kerndoelen tot een inclusievere cultuur

NIEUWE KERNDOELEN VOOR (V)SO

Annette van der Laan en Stephanie Kastelein van SLO starten straks een kerndoelentraject voor het (v)so. De huidige kerndoelen worden daarbij herzien en geactualiseerd. Dit moet leiden tot een goede aansluiting van het so op het vso, maar ook op het reguliere onderwijs. Hein Broekkamp vertelt hoe de Onderwijsraad inclusiever onderwijs voor zich ziet. Onderzoeker Anke de Boer schetst een aantal succesfactoren. En Stichting Liz laat een mooi voorbeeld zien van inclusiever onderwijs.

Zodra de Tweede Kamer en de curriculumcommissie groen licht geven voor de ontwikkeling van de kerndoelen voor het reguliere onderwijs, gaat SLO datzelfde doen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs. Die simultane start is vrij uniek, zegt Annette van der Laan, leerplanontwikkelaar bij SLO. "Bij de vorige kerndoelenherziening liepen wij er met het (v)so vijf jaar achteraan." Dankzij de nauwe betrokkenheid van SLO bij de ontwikkeling van bouwstenen en kerndoelen voor het nieuwe curriculum en goede contacten met OCW lukt het nu wel om beide trajecten gelijk op te laten lopen. Daardoor wordt het gemakkelijker om deze goed op elkaar aan te sluiten. Stephanie Kastelein, leerplanontwikkelaar bij SLO: "Er zijn nu vijf sets aan kerndoelen, twee voor het speciaal onderwijs (so) en drie voor het voortgezet

speciaal onderwijs (vso). We willen kijken hoe we daar meer samenhang in kunnen brengen." Dat moet allereerst zorgen voor een mooie doorlopende lijn van so naar vso. "We gaan ook kijken naar de aansluiting tussen het (v)so en het reguliere onderwijs." Annette noemt als voorbeeld blinde leerlingen. "Sommigen kunnen met hulpmiddelen zoals grafieken in reliëf of omgezet naar geluid en met extra ondersteuning in de klas de kerndoelen van regulier onderwijs halen."

'Gewoon' waar het kan

"Meer inclusiviteit", zegt Annette, "begint met zorgen voor een gemeenschappelijk kader en termen waarin het so, vso en reguliere onderwijs elkaar kunnen vinden." Stephanie: "We willen veel meer dan met de huidige

kerndoelen het geval is, aansluiten bij het reguliere onderwijs. Ook de taal moet eensluidender worden.” Stephanie: “In de kerndoelenboekjes worden nu nog verschillende bewoordingen gebruikt. Er moet bij so en vso ook meer samenhang komen in de leervoorwaardelijke doelen, zoals het leren leren, de zelfredzaamheid en sociaal-emotionele ontwikkeling. Voor het vso komen daar nog de toekomstperspectieven bij: de uitstroom naar dagbesteding, arbeidsmarkt en vervolgonderwijs. Die krijgen vorm binnen de domeinen wonen, werken, vrije tijd, burgerschap en leren. Het is goed als dat allemaal op elkaar aansluit.” Daarnaast moeten er ook aparte, meer functionele kerndoelen worden ontwikkeld voor bepaalde doelgroepen, zoals meervoudig beperkte leerlingen met een lager IQ die meer zorg nodig hebben. Annette: “We zeggen: gewoon waar het kan, speciaal waar het moet.” Natuurlijk is er meer nodig om inclusiever onderwijs tot een succes te maken; daarover zo dadelijk meer. Maar goede kerndoelen vormen een eerste stap. Annette en Stephanie maakten een analyse van alle huidige kerndoelen voor het (v)so en de bouwstenen van Curriculum.nu. Daar legden zij de profielschetsen van bepaalde leerlingen met hun kenmerken naast. Aan de hand daarvan formuleerden ze handvatten. Met behulp daarvan kunnen de kerndoelenteams hun kerndoelen straks geschikt maken voor zoveel mogelijk leerlingen.

Onderwijsraad

De Onderwijsraad schetst in haar rapport *Steeds inclusiever* hoe dat samen naar schoolgaan eruit kan zien. Volgens haar moet inclusiever onderwijs zich, anders dan passend onderwijs, richten op een specifieke doelgroep: leerlingen met een beperking. Alle scholen bieden in dit model minimaal lichte ondersteuning. Kinderen gaan dichtbij huis naar school, samen met leerlingen zonder een beperking. Hein Broekkamp, hoofdschrijver van dit advies: “Voor sommige leerlingen zijn maar kleine aanpassingen nodig. Dat moeten alle scholen prima aankunnen. Ook grotere aanpassingen zijn bij voorkeur mogelijk op een reguliere school. Als dat niet kan, komt het so in beeld. Of bij voorkeur tussenvormen van regulier en speciaal onderwijs. Voorkomen moet worden dat scholen te snel doorverwijzen.” De Onderwijsraad pleit daarom voor een landelijke norm voor lichte ondersteuning. Die norm betekent dat zowel leraren, leerlingen als ouders worden toegerust en ondersteund. Hein: “De schoolleider kan stimuleren dat leraren zich professionaliseren op het terrein van ondersteuning en toerusting van leerlingen met een beperking en het creëren van een inclusieve cultuur. Het bestuur en het samenwerkingsverband moeten zorgen dat de expertise op de verschillende scholen wordt gedeeld zodat het onderwijs zoveel mogelijk op de reguliere scholen kan gebeuren.” De expertise is er, onderstreept ook universitair hoofddocent Anke de Boer van de Rijksuniversiteit Groningen. “Maak gebruik van de kennis en kunde in het so. Zoek contact met een so-school in je buurt, ga samenwerken, zorg dat je met elkaar tot een brede onderwijsvoorziening komt. En ga samenwerken met jeugdzorg. Leraren moeten niet denken dat ze het alleen moeten doen. Als je het met elkaar deelt, wordt het minder zwaar.”

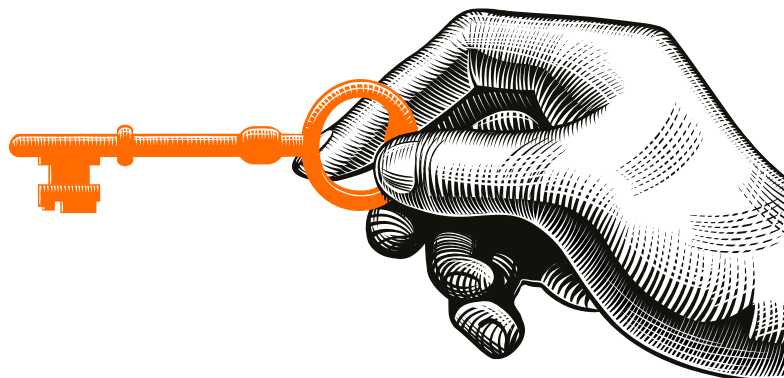
Toereikende bekostiging

De Onderwijsraad beveelt aan dat scholen op termijn rechtstreeks worden bekostigd voor alle lichte onderwijs-ondersteuning en -toerusting. Ook kleinere klassen zouden helpen. Hein: “De klassen zijn misschien vergeleken met vroeger niet groter, maar de verwachtingen van het onderwijs zijn wel gestegen.” Hogere verwachtingen en nieuw beleid vergen extra investeringen in het onderwijs. Zullen die er gaan komen? “Wij stellen in feite voor om bestaand beleid te realiseren en door te ontwikkelen”, zegt Hein. “Scholen hebben al een verplichting om ondersteuning te bieden. Sommige scholen hebben de lichte ondersteuning echter nog steeds niet op orde. Er moet een landelijk basisniveau worden behaald en daarna moet de inclusiviteit doorgroeien. Regulier en speciaal zijn nu erg los van elkaar georganiseerd. Fysiek samenkomen heeft allerlei voordelen, maar kost wel extra geld. Dat moet je toereikend bekostigen.” Rick Brink, minister van gehandicaptenzaken, pleit ervoor om ook eisen te stellen aan de toegankelijkheid van scholen. Daar is Hein het mee eens. “Schoolgebouwen moeten toegankelijk zijn voor leerlingen in een rolstoel, maar ook met een visuele, auditieve of verstandelijke beperking. Je moet bijvoorbeeld ook een rustruimte hebben voor leerlingen die overgevoelig zijn voor prikkels.”

Voorwaarden

Hoe zorgen we dat inclusiever onderwijs, anders dan passend onderwijs, wel een succes wordt? Hein somt voorwaarden op: “Een duidelijke doelgroep en duidelijke doelen. Daar stapje voor stapje naar toe werken. Waarborgen dat leerlingen in het reguliere onderwijs goede ondersteuning krijgen en dat er een inclusieve cultuur is op school. Dat borg je met een landelijke norm, en daar moet je ook toezicht op houden. De randvoorwaarden zoals je gebouw en scholing van leraren moeten op orde zijn. Dan ga je langzamerhand mengvormen van regulier en speciaal opzetten. Zo kom je steeds dichterbij inclusiever onderwijs.”

Onderzoeker Anke verwijst naar een kader dat internationaal veel wordt gebruikt om inclusief onderwijs te realiseren: de index voor inclusie van Tony Booth en Mel Ainscow¹. Dit denkmodel onderscheidt drie niveaus die belangrijk zijn voor het realiseren. Allereerst inclusief beleid, dat duidelijke kaders aangeeft (voor wie is het bedoeld, wat willen we ermee?). Anke: “Vanuit dat beleid werk je op school toe naar een inclusieve cultuur. Daar heeft de schoolleider een heel belangrijke rol in. Die cultuur zorgt ervoor dat alle kinderen geaccepteerd worden en nieuwe arrangementen worden bedacht en ingezet. »

¹ Tony Booth, Mel Ainscow (2002). Index voor inclusie, werken aan leren en participeren op school. Uitgeverij Garant.

“De term ‘inclusief onderwijs’ schrikt misschien soms af, maar er zitten heel veel inclusieniveaus tussen regulier en speciaal in.” Annette: “Je moet klein beginnen. Je verwachtingen en ambities mogen heel hoog zijn, maar het moet wel haalbaar blijven.” //

Tot slot is er de inclusieve praktijk, waarin leerkrachten zijn toegerust voor het geven van onderwijs aan een heel diverse doelgroep.”

Anke, die is verbonden aan de academische opleiding Leraar basisonderwijs in Groningen, vindt dat er meer sturing moet worden gegeven aan de inhoud van de lerarenopleiding. “Het hoger onderwijs is geënt op de eindkwalificaties, en de leraren concretiseren op basis daarvan de inhoud. Als je een stip op de horizon hebt, moet er iets gebeuren en dan kan je het niet alleen aan de opleidingen overlaten.”

Inclusieve cultuur moet groeien

Samen naar school kan alleen een succes worden als er een inclusieve cultuur ontstaat, zegt zij. “Onderzoek laat zien dat er nog steeds weinig leerlingen na een verwijzing naar het so weer terugkeren naar het reguliere onderwijs. Veel scholen zijn huiverig, die denken: deze leerling is eerder niet voor niks naar het so verwezen.” Sommige ouders van ‘reguliere’ leerlingen vrezen dat de aanwezigheid van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte negatieve invloed heeft op het leren van hun kind. Anke: “Onderzoek wijst uit dat dit niet het geval is. Je moet wel goed kijken of de leerling met extra ondersteuningsbehoefte voldoende tot zijn recht komt in een reguliere setting, en of de leerkracht voldoende tegemoet kan komen aan zijn ondersteuningsbehoefte.”

“Ouders van kinderen met een beperking,” zegt Anke, “willen dat hun kind gezien wordt en erbij hoort, naar een school in de buurt gaat, vriendjes maakt, wordt gegroet op straat.” De Samen naar School-klassen (zie kader) zijn een voorbeeld van inclusiever onderwijs, waarbij reguliere en speciale leerlingen met elkaar omgaan. Onderzoek wijst uit dat reguliere leerlingen hierdoor zorgzaam worden, onderlinge contacten opdoen, elkaar helpen. Anke is dan ook benieuwd naar de nieuwe kerndoelen voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. “Het is ook voor reguliere leerlingen belangrijk dat hierbij de nadruk ligt op diversiteit en omgaan met elkaar. Hoe de klas aankijkt tegen kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte, is gerelateerd aan acceptatie van die kinderen. De opvatting en houding van ouders speelt daarin ook een rol. Voor het inclusiever maken van onderwijs heb je ook de reguliere leerlingen en hun ouders nodig.”

Annette en Stephanie hopen dat veel scholen vormen van inclusiever onderwijs gaan uitproberen. Stephanie:

‘Wij zijn gewoon begonnen’

In 2015 lanceerde Het Gehandicapte Kind het project *Samen naar School-klas*. Inmiddels is er op 38 reguliere basisscholen een klas voor leerlingen met een ernstige beperking. Er zijn ook twee vo-klassen. Stichting Liz, onderdeel van Samen naar School, runt drie po-klassen en één vo-klas in de regio Nijmegen. De leerlingen, vaak met ernstige meervoudige beperkingen (emb), krijgen onderwijs, begeleiding, persoonlijke verzorging en verpleging van een eigen team. “Zij ontmoeten de andere leerlingen in en rondom de school”, vertelt Esther de Bruijn. “En afhankelijk van hun cognitieve niveau sluiten ze bij een activiteit of reguliere les aan.”

Esther: “Wij zien dat onze leerlingen zich daardoor beter ontwikkelen. Ze worden geprikkeld doordat ze zien wat andere kinderen doen. De reguliere leerlingen zien dat onze leerlingen niet eng of raar zijn, dat je met ze kan spelen, voor ze zorgen, dat ze horen bij de samenleving. Die mooie wisselwerking zien wij dagelijks.”

Het Liz-team (orthopedagogen en hbo’ers met een sph- of pabo-diploma) is verantwoordelijk voor de eigen leerlingen, ook wanneer zij in een reguliere klas zijn. Er komt dan een begeleider mee. “We overleggen goed met de leerkrachten over wanneer ons kind kan aansluiten. Dat gebeurt heel soepel in de wandelgangen. We zijn collega’s: we zien elkaar in de koffiekamer en lopen bij elkaar binnen.” Sommige Liz-leerlingen stromen uit naar een reguliere klas. “Die krijgen dan van ons nog wat ambulante ondersteuning, verzorging of medische handelingen. Wij begeleiden ook kinderen die meteen naar de reguliere school gaan, maar ondersteuning nodig hebben.”

Esther: “Den Haag doet zo moeilijk over inclusiever onderwijs. Wij zijn het gewoon gaan doen. Ik zou zeggen: volg de goede voorbeelden en geef die de ruimte en financiële middelen.”

Zie voor onderzoek naar Samen naar School-klassen:

www.samennaarschool.nl/wetenschappelijk-onderzoek/

Volop handvatten om *thematiseren* met jonge kinderen vorm te geven

In een hoekje spelen kleuters winkeltje, later gaan ze appels tellen en 's middags leest de juf een boekje voor over de markt. Een thema als 'boodschappen doen' lijkt simpel, maar kleine, actieve thema's sluiten écht aan bij de beleavingswereld van kinderen. In je onderwijs kun je er bovendien alle kanten mee op. Een mix van onderwijsactiviteiten, afgestemd op het thema, zorgt dat kinderen spelenderwijs leren. Voor scholen die thematisch werken naar een hoger niveau willen brengen, ontwikkelde SLO de handreiking *Thematiseren met jonge kinderen*.

Om je te helpen de kwaliteit van je onderwijs verder te verbeteren, ontwikkelen we regelmatig producten en diensten ter ondersteuning. Een mooi voorbeeld zijn de zes masterclasses die SLO in 2019 organiseerde voor de voor- en vroegschoolse educatie. Die gingen over onderwerpen als visie op het jonge kind, spel & spelbegeleiding en digitale geletterdheid.

Samenwerking leerkrachten en leerlingen

Gäby van der Linde, leerplanontwikkelaar SLO: "We wilden de informatie uit de masterclasses bundelen in een compacte, praktische handreiking, speciaal voor schoolbegeleiders die met het onderwerp aan de slag willen. De interactieve pdf *Thematiseren met jonge kinderen* is de eerste in de reeks en werd ontwikkeld door SLO en onderwijsadviseurs Aafke Bouwman en Sigrid Houtsma. De handreiking is bedoeld voor schoolbegeleiders die leerkrachten willen helpen om beter te thematiseren. Veel kleutergroepen en voorschoolse voorzieningen werken wel thematisch, maar moeten de stap naar thematiseren nog zetten."

De kip legt eieren

Thematiseren is beredeneerd werken met een thema, waarbij leerkrachten en leerlingen samen eigenaar van het thema zijn. Zo leren kinderen de wereld kennen. Dit aan de hand van een gevarieerd onderwijsaanbod van betekenisvolle activiteiten, die met elkaar samenhangen en gekoppeld zijn aan leerdoelen. Bij thematiseren staat het thema de hele schooldag in alles centraal. Veel scholen kiezen vaak nog te brede thema's. Dat maakt het thema voor kinderen soms minder interessant en voor leerkrachten is het lastiger in te vullen. "Door het thema klein en actief te maken, gaat het meer leven bij kinderen", zegt Martin Klein Tank, leerplanontwikkelaar SLO. "Een thema als 'de kip legt eieren' spreekt meer tot de verbeelding dan 'kinderboerderij'."

Thema tot leven brengen

De handreiking van SLO is ingedeeld in de drie fasen van thematiseren: voorbereiden, uitvoeren en evalueren. Gäby: "We beschrijven de activiteiten in elke fase en geven voorbeelden, tips en links naar ondersteunde producten en verdiepende literatuur. Hoe maak je thema's betekenisvol? Hoe zorg je voor de juiste mix aan onderwijsactiviteiten? Hoe ga je met kinderen aan de slag? We koppelen de handreiking aan de aanbodsdoelen op de inhoudskaarten van SLO, zodat de leerkracht vooraf kan bepalen wat kinderen tijdens het thema moeten leren. De handreiking is interactief, zodat je direct kunt doorklikken naar aanvullende informatiebronnen."

Tips voor leerkrachten

De handreiking biedt concrete tips om het thematiseren goed vorm te geven. Zo is het belangrijk om het thema samen met de kinderen te vullen, zodat het meer gaat leven. Maak een thema speelbaar en verbind activiteiten, zodat het aanbod één geheel wordt. Richt je daarnaast op specifieke focusdoelen, zodat je de ontwikkeling van kinderen gericht kunt volgen. "Het is ook goed om de lat hoger te leggen", zegt Martin. "Scholen laten kinderen vaak in groepjes werken, afgestemd op niveau. Zonde, want als ze uitgedaagd worden kunnen kinderen verrassend grote sprongen maken. Tot slot wil ik leerkrachten adviseren om de evaluatie niet te vergeten. Blik na een thema uitgebreid terug op wat goed ging en wat beter zou kunnen. Zo kun je het thema de volgende keer nog beter inhoud geven."/>

De interactieve handreiking vind je op: <https://jongekind.slo.nl>

Tekst: Karlijn Meulman / Foto's CKC Het Stroomdal

Leerlingen én leerkrachten genieten nu echt van lezen

RIJK LEESONDERWIJS LEIDT TOT LEESBEGRIIP EN LEESPLEZIER

Een schoolbibliotheek vol hippe jeugdboeken. Gezellige leeshoekjes in de klassen. Leerlingen die elkaar boeken aanraden. En enthousiaste leerkrachten die zorgen dat alles op school lezen ademt. Dat is CKC Het Stroomdal in Zuidlaren. Het team stopte drie jaar geleden met haar methode voor begrijpend lezen, taal en spelling en gooide het leesonderwijs over een heel andere boeg.

Het gaat niet goed met het lezen in Nederland. Uit internationale onderzoeken blijkt dat de leesvaardigheid en het leesplezier van kinderen onder het gemiddelde scoren. Zorgwekkend, want goed kunnen lezen is nodig om kennis op te bouwen, informatie te beoordelen én om goed mee te kunnen doen aan de maatschappij. Niet voor niets riepen organisaties uit onderwijs, cultuur en jeugdgezondheid via een manifest de politiek op om een leesoffensief te starten.

Zorgen voor leesbegrip

Joanneke Prenger is vakspecialist taal bij SLO. Ze werkt met verschillende partijen samen om het leesonderwijs een impuls te geven en de leesvaardigheid van leerlingen te vergroten. “Kinderen lezen steeds minder vaak geconcentreerd langere teksten of boeken. Ze vinden een boek lezen saai vergeleken met games en apps op hun telefoons. Terwijl het lezen van rijke, uitdagende teksten heel belangrijk is voor woordenschat- en kennisontwikkeling en daarmee voor leesbegrip. Het is belangrijk dat scholen voor een rijke taal- en leesomgeving zorgen, omdat school voor veel kinderen de enige plek is waar ze met lezen bezig zijn.”

Saaie verhalen

CKC Het Stroomdal in Zuidlaren zag drie jaar geleden dat er iets met het leesonderwijs moest gebeuren. Anne de Vries, leerkracht groep 6/7: “Een grote groep leerlingen vond lezen niet leuk. Niet zo gek, want het boekenaanbod was verouderd en de begrijpend lezen-methode werkte demotiverend voor de leerlingen. Daar werd niemand enthousiast van, ook de leerkrachten niet. We besloten voor een andere aanpak te gaan. We schakelden zelfstandig taal- en leesspecialist Ellen Julius in om ons te helpen ons taalonderwijs anders vorm te geven.”

“Gaan we lezen, dan hoor ik leerlingen enthousiast ‘yes!’ zeggen”

Lezen omdat je iets wilt weten

Het uitgangspunt van het onderwijsadvies van Ellen Julius is leesonderwijs rijk, duurzaam en betekenisvol maken. Ze wil dat kinderen er zelf voor kiezen om te gaan lezen, omdat ze er plezier aan beleven of omdat ze er iets van willen leren. “Met de huidige taalmethodes lukt dat vaak niet”, zegt Ellen. “Methodes zetten vooral in op technische leesaspecten en leesstrategieën. Dat is demotiverend en weinig effectief. Het is de inhoud die ervoor zorgt dat het kind geïnteresseerd raakt in de tekst. Ik adviseer scholen dan ook om kritisch naar hun methode te kijken en daar flexibel mee om te gaan. Het is vooral belangrijk om veel mooie boeken en interessante taalrijke teksten te gaan lezen, daarover te praten en te schrijven.”

Methode loslaten

CKC Het Stroomdal heeft haar begrijpend lezenmethode losgelaten. Inge Vermaas, leerkracht groep 8: “In het begin vond ik het spannend, werken zonder methode, maar we kregen daar van Ellen een heldere aanpak voor terug. Zo hadden we meteen weer houvast.” Ellen maakte samen met Het Stroomdal een stappenplan voor de week. Maandag begint elke klas met de introductie van het weekthema. Wendelien Mulder, leerkracht groep 4/5: “Zo geven we de teksten context. Het onderwerp gaat leven en we maken kinderen nieuwsgierig.” Anne: “Dinsdag bieden we een taalrijke tekst aan over het thema. In de hogere groepen is dat meestal een tekst

uit een goed dagblad. Soms beginnen we met een kortere tekst, zodat kinderen eerst kennis kunnen maken met belangrijke begrippen.”

Zelf schrijfp opdrachten maken

Woensdag is een verdiepingsdag, waarbij kinderen zelf extra informatie gaan zoeken. Op donderdag volgt een tweede tekst en op vrijdag maken leerlingen een stelopdracht over het thema. “De leerlingen uit de bovenbouw schrijven verschillende soorten teksten”, vertelt Inge. “Een autobiografie, een recept, een hand-leiding.” Wendelien: “In de lagere groepen werken we veel met gedichten. We dagen kinderen uit om bondige, zinvolle teksten te schrijven. Je staat versteld van de resultaten, jonge kinderen kunnen dat al zó goed. We hebben boekjes gemaakt van de gedichten en daar zijn de leerlingen apetrots op. Dat motiveert hen enorm om door te gaan.”

Koppeling met andere vakken

De school koppelt haar leesaanpak ook aan andere vakken, zoals Wereldoriëntatie. Lezen zit zo in elke les verweven. “In groep 8 gaat het nu over klonen”, zegt Anne. “Dan gebruiken we naast artikelen uit dagbladen ook kinderliteratuur, zoals *Niemand houdt mij tegen* van Evert Hartman. Dat is een mooie bron voor een inhoudelijke discussie.” Elke leerling krijgt een half uur per dag om te lezen. In de klassen zijn relaxte leeshoekjes ingericht en kinderen delen hun leeservaringen. Inge: “We richten ons op de inhoud van de boeken. Daarbij stellen we geen controlevragen, want dat wekt weerstand op. Het gaat om de beleving. Wat vond het kind het mooiste stuk van het boek? Snapt hij waarom de hoofdrolspeler iets heeft gedaan? Vanuit beleving geef je betekenis aan het verhaal.”

“Leesplezier staat in alles voorop”

Leesplezier voorop

Inge: “De grootste succesfactor van onze aanpak is dat leesplezier altijd voorop staat. Vindt een kind een boek echt niet meer leuk? Dan kiezen we een ander boek. Heeft een leerling even nodig om in het boek te komen? Dan lezen we samen het eerste hoofdstuk. We praten over boeken en zetten kinderen aan het denken. Ik geef ze bijvoorbeeld een opdracht mee, iets waar ze op moeten letten tijdens het lezen. Daar praten we daarna samen over. Kinderen vinden het geweldig. Het stillezen trouwens ook. Als ik zeg ‘we gaan lezen’, dan hoor ik ‘yes!’ uit verschillende hoeken. Dat gebeurde vroeger nooit.”

The Voice of Books

Boekpromotie is belangrijk bij Het Stroomdal. Kinderen geven boekpresentaties en leerkrachten promoten nieuwe boeken in de klas. “Wij doen regelmatig *The Voice of Books*”, vertelt Wendelien. “Wij vertellen dan over verschillende boeken en de kinderen kunnen op de knop drukken als zij een boek willen lezen. Dat werkt goed.” Anne: “Het is de uitdaging om voor »

elk kind hét boek te vinden waardoor hij met plezier gaat lezen. Daarom is het belangrijk om als leerkracht veel jeugdboeken te lezen: dan kun je gerichte tips geven. Wij fungeren als voorbeeld voor leerlingen en laten zien dat wij ook met veel plezier lezen."

Collectie jeugdboeken

Het Stroomdal heeft een prachtige collectie jeugdboeken, regelmatig aangevuld door Biblionet Drenthe. Dankzij deze samenwerking worden alle nieuwe leerlingen automatisch lid van de bibliotheek in Zuidlaren. Daarnaast bezoekt de school minimaal twee keer per jaar met de leerlingen de bibliotheek in Zuidlaren. "Ik ben blij met de resultaten die we hebben geboekt", zegt Anne. "Niet alleen kinderen, maar ook leerkrachten beleven meer plezier aan het leesonderwijs. En ook fijn: onze toetsresultaten zijn erg goed." Ellen: "Leesonderwijs zónder leesmethode, maar mét uitgebreide boeken-collectie, leesmotivatie als uitgangspunt en een heldere visie op leesonderwijs, levert enorm veel op."

Werken met rijke teksten

De aanpak van Het Stroomdal sluit naadloos aan bij de voorstellen binnen Curriculum.nu, die de basis vormen voor nieuwe kerndoelen voor het taalonderwijs. "Het is mooi om te zien hoe Het Stroomdal aandacht besteedt aan leesmotivatie en literaire competentie", zegt Joanneke. "Fijn dat ze daarbij rijke teksten gebruiken, om met leerlingen over te praten en te schrijven. Dat past precies bij wat er in de curriculumherziening wordt bepleit. Met authentieke, rijke teksten bouwen leerlingen kennis op en werk je duurzaam aan hun woordenschat. Je biedt zo alle leerlingen de gelegenheid om een stevige taalbasis te ontwikkelen. Het Stroomdal laat zien dat deze aanpak bovendien veel leesplezier oplevert."/>

Dinant, leerling groep 8:

"Vroeger vond ik lezen helemaal niet leuk. Ik heb dyslexie en lezen was moeilijk. De saaie boekjes die we moesten lezen hielpen ook niet. Nu hebben we veel leukere boeken en dat maakt het een stuk makkelijker om in een verhaal te komen. Ik vind het fijn dat we op school met thema's werken. We lezen niet alleen boeken over het onderwerp van die week, maar ook artikelen uit de krant. Die zijn soms best moeilijk, maar dat maakt ze juist interessant."

Dinant's boekentip: De Tempeljagers van Michael Reefs - "Heel spannend!"

Cato, leerling groep 6:

"De eerste schooljaren vond ik lezen niet zo leuk. Maar vorig jaar zijn we met school naar een kinderboekenwinkel geweest en daar mochten we allemaal een boek kiezen. Onze bibliotheek heeft nu veel gave nieuwe boeken. Er is veel keuze en dat maakt het lezen fijn. Niet alleen op school, maar ook thuis lees ik best veel."

Cato's boekentip: Buurvrouw Mopperkont en haar hondje Kakkie van Carry Slee - "Een vrolijk boek."

Lieke, leerling groep 5:

"Ik houd van lezen en schrijven vind ik bijna net zo leuk. Gelukkig mogen we dat ook veel doen op school. Niet alleen in de klas lees ik veel, maar thuis ook. Af en toe ga ik stiekem 's avonds in bed lezen, want dan wil ik weten hoe het verhaal verder gaat. Als we op school een boek echt niet leuk vinden, dan mogen we een ander boek kiezen. Soms moeten we even doorzetten en dan blijkt het toch een mooi verhaal te zijn."

Lieke's boekentip: De hele erge Ellie en nare Nellie van Rindert Kromhout - "Grappig en soms een beetje eng."

Inspiratiebronnen voor rijk leesonderwijs

Bronnen

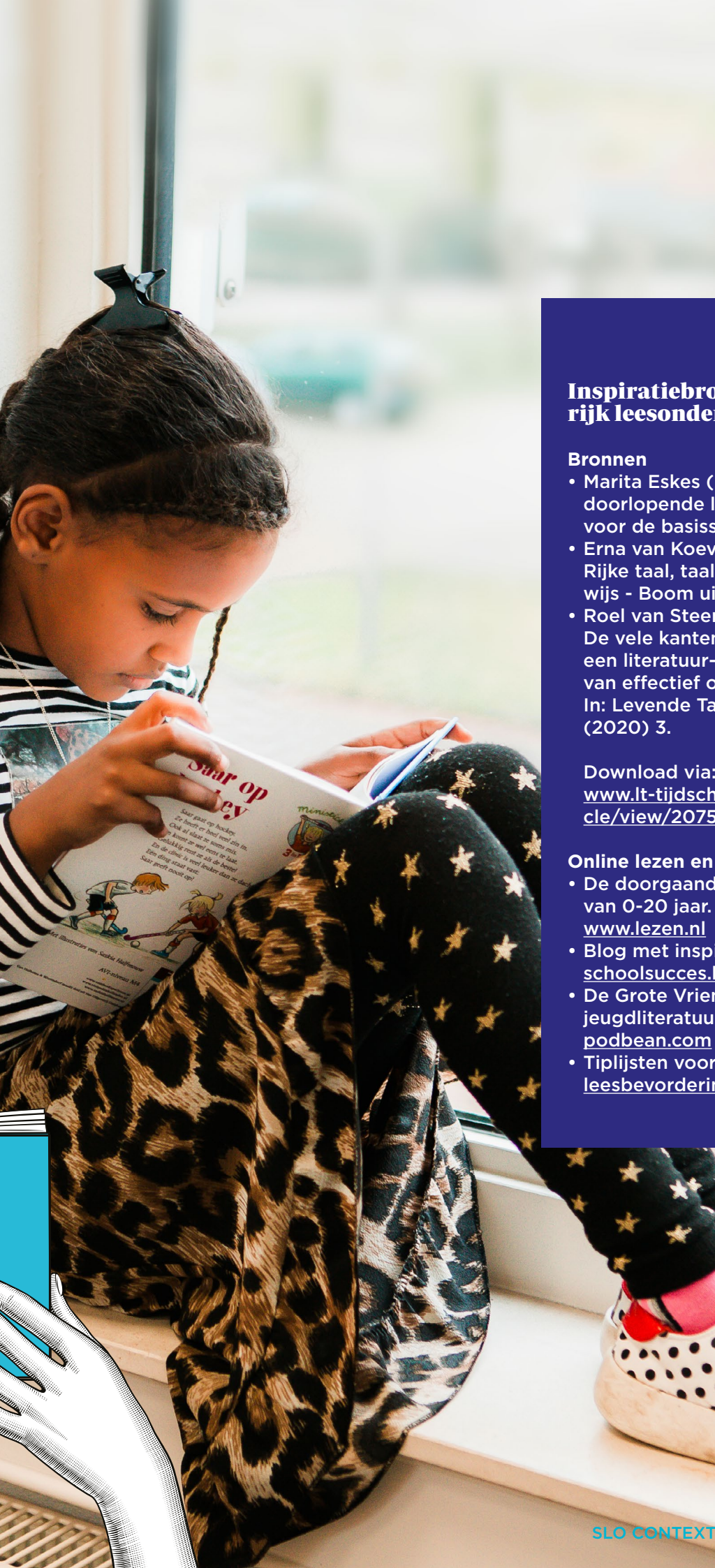
- Marita Eskes (2020) Technisch lezen in een doorlopende lijn. Een praktisch handboek voor de basisschool Uitgeverij Pica
- Erna van Koeven en Anneke Smits (2020) Rijke taal, taaldidactiek voor het basisonderwijs - Boom uitgevers Amsterdam.
- Roel van Steensel en Thoni Houtveen (2020) De vele kanten van leesbegrip; Verslag van een literatuur-studie naar kernelementen van effectief onderwijs in begrijpend lezen. In: Levende Talen Tijdschrift, jaargang 21 (2020) 3.

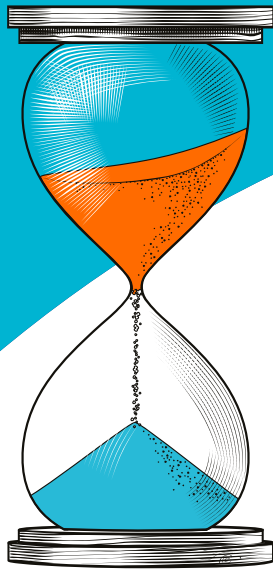
Download via:

www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltt/article/view/2075/1674

Online lezen en luisteren

- De doorgaande leeslijn - de leesontwikkeling van 0-20 jaar. Door Stichting Lezen via www.lezen.nl
- Blog met inspiratie: geletterdheiden-schoolsucces.blogspot.com
- De Grote Vriendelijke Podcast: podcast over jeugdliteratuur: degrotevriendelijkepodcast.podbean.com
- Tiplijsten voor leerlingen: leesbevorderingindeklas.nl/tiplijsten

/ Meewerken aan curriculumherziening, waarom eigenlijk?

Leerlingen met goed onderwijs blijven voorbereiden op hun toekomst. Dat is waar leraren, lerarenopleiders/ vakdidactici, (curriculum)experts van SLO en scholen samen aan verder gaan werken met de herziening van het landelijk curriculum. We vroegen aan een aantal SLO'ers waarom zij het belangrijk vinden om mee te werken aan de landelijke curriculumherziening.

Suzanne Sjoers

Leerplanontwikkelaar rekenen-wiskunde

Waarom ik meewerk aan de curriculumherziening? Mijn motivatie komt vooral vanuit mijn eigen ervaringen voor de klas. Ik denk dan aan een oud-leerling die tijdens de wiskundeles aan mij vroeg: "Mag ik bij wiskunde ook de economie-procenten gebruiken, want die procenten vind ik veel makkelijker." Deze leerling bewijst dat we de interne samenhang tussen onderwerpen binnen een vak en de samenhang tussen leergebieden veel explicieter moeten maken. Ook denk ik aan de groep leerlingen in het primair onderwijs voor wie het huidige rekencurriculum structureel onvoldoende uitdaging biedt. Alle leerlingen, en deze groep leerlingen in het bijzonder, gun ik een uitdagend curriculum, zodat er voor elke leerling elke rekenles iets te leren is. Het curriculum heeft daarnaast regelmatig een actualisatie nodig, om aan te blijven sluiten bij vervolgopleidingen en de maatschappij die ook voortdurend en volop in ontwikkeling zijn.

Het werken aan een curriculumherziening met leraren, lerarenopleiders en wetenschappers in een context waar de meningen over goed rekenonderwijs erg uiteenlopen, maakt het voor mijzelf ook uitdagend. De zoektocht naar overeenkomsten in plaats van naar verschillen leidt tot mooie gesprekken en vernieuwende inzichten. Deze curriculumherziening is voor mijzelf dus ook heel leerzaam!

Marjon Tammenga

Leerplanontwikkelaar moderne
vreemde talen

Op de middelbare school kon ik eigenlijk alles wel. Wat ik zou gaan studeren, daar had ik nooit serieus over nagedacht. Ik was bezweken voor de campagne 'Kies exact'. Oftewel: een exact pakket, maar met Duits, want de boeken die ik las waren fantastisch. Ik studeerde een blauwe maandag in een labjas, verdiepte me in analytische chemie, maar mijn hart deed zeer. Slapeloze nachten, veel gepieker, een sprong in het diepe: ik schreef me in voor Duits. Echt een sprong, want ik wist echt niet waar ik aan begon. Heerlijk schaven aan de uitspraak van de Zisch-Laut, veel lezen en literaire werken analyseren. Maar het meest fascinerende was dat wat ik helemaal niet had aan zien komen: kennis over hoe het Duits in elkaar zit. En dan niet die voorzetselrijtjes, maar hoe zinnen en zinsonderdelen opgebouwd zijn en vooral waarom. En hoe het in het Nederlands soms anders is. Superspannend! En dit inzicht hielp me ook bij het leren van die vreemde taal, Duits, die steeds minder 'vreemd' werd. Mijn fascinatie voor taal en talen leren wil ik delen. En dat leerlingen zien dat ze hun kennis over taal slim kunnen inzetten, zowel bij het leren van een vreemde taal, maar ook in de communicatie met de ander. In de bouwstenen die voor het leergebied Moderne vreemde talen zijn ontwikkeld heeft Taalbewustzijn een plek gekregen. In het vervolgtraject worden ze omgezet naar concrete kerndoelen en eindtermen. Als curriculumexpert ga ik samen met leraren en vakdidactici in het kerndoelenteam daarmee aan de slag!

Jeroen Sijbers

Leerplanontwikkelaar natuur
& techniek

"Pas nu ik terugkijk op het proces, begrijp ik waarom het werken aan een gemeenschappelijke visie zo belangrijk was," dat was een reactie van één van de teamleden aan het einde van het traject Curriculum. nu. Ik dacht op dat moment meteen terug aan mijn eigen start bij SLO en hoe ik zelf onderschat heb wat het betekent om tot een lijst met concretere kerndoelen te komen. Juist bij het begin van die gezamenlijke afwegingen was het nodig om steeds weer terug te grijpen op die gemeenschappelijke visie.

Ik heb als begeleider van het ontwikkelteam ervaren wat het denken over het curriculum doet met mensen. Filosoferen, ordenen, formuleren, reflecteren, divergeren en kritische feedback ontvangen: de ruimte die de teamleden kregen om over het landelijke curriculum te denken en te spreken bleek ontzettend waardevol voor hun eigen onderwijs. Eigenlijk gun ik iedere docent deze ruimte. Nog regelmatig refereer ik in mijn eigen werk ook aan die gevoerde gesprekken.

Mijn motivatie om mee te doen aan de herziening is dan ook niet het opleveren van een nieuw curriculum of het veranderen van het onderwijs. Het gaat mij om de energie die ontstaat zodra je met mensen het gesprek voert over dat curriculum. En om dan toch maar met een belangrijke les uit het Mens & Natuur-curriculum af te sluiten: energie gaat nooit verloren.

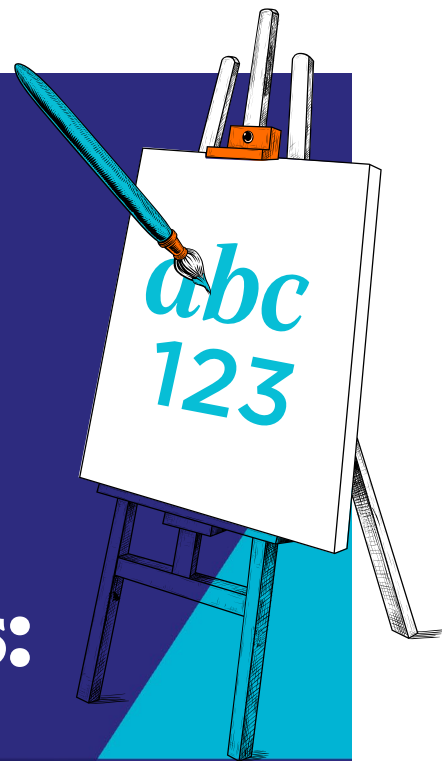
Joanneke Prenger

Leerplanontwikkelaar Nederlands

Als je het Nederlands onvoldoende beheerst, dan hindert je dat bij het leren op school en bij het goed participeren in de maatschappij. Je zou dus willen dat elk kind in Nederland de kans krijgt taalvaardig de school te verlaten om deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Hoe krijgen we dat voor elkaar in het onderwijs? Welke kennis en vaardigheden hebben leerlingen dan nodig? Hoe krijgen alle leerlingen daarin gelijke kansen? Dat is al jaren mijn persoonlijke drijfveer in mijn werk: ik ben er van overtuigd dat we kinderen met goed taal- en leesonderwijs een sterke taalbasis kunnen meegeven van waaruit zij zich een leven lang talig kunnen blijven ontwikkelen.

Er zijn gelukkig al heel wat scholen die dat lukt: leerlingen zo'n taalbasis meegeven, hen goed te leren lezen, schrijven, spreken en luisteren. Toch daalt de leesvaardigheid en het leesplezier en zijn studenten in het vervolgonderwijs niet goed in staat een heldere tekst te schrijven. Dat roept de vraag op of we onze aandacht wel op de juiste dingen aan het richten zijn. Wat is nou eigenlijk de kern van ons taalonderwijs? Goed leren lezen en schrijven toch? Ik ben daarom blij dat ik betrokken ben bij de curriculumherziening voor het leergebied Nederlands. Zodat we met z'n allen nog eens goed kunnen nadenken over hoe we die kern nu helder kunnen verwoorden in landelijke doelen, die richting geven en houvast bieden bij het vormgeven van rijk taalonderwijs en daarmee kansen voor ieder kind.

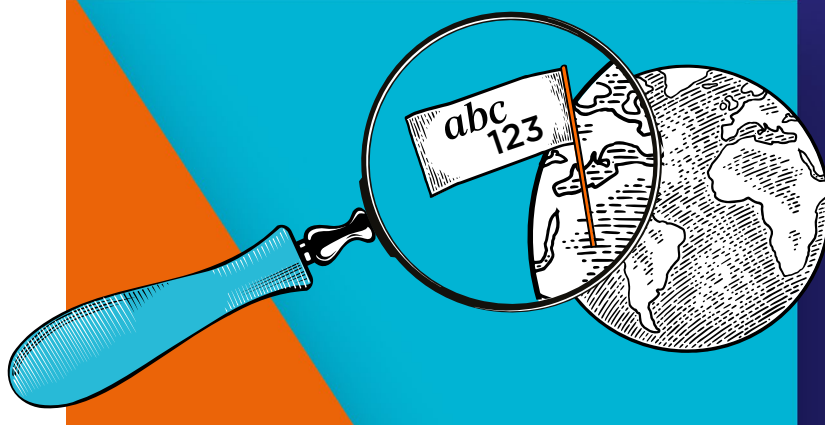
/ Samenhang in het primair onderwijs: kansen genoeg!

Wereldoriëntatie en kunstzinnige oriëntatie bieden volop kansen om ook te werken aan taal en rekenen-wiskunde. Waar liggen die de kansen en hoe benut je die? Lees het op de website *Samenhang in het primair onderwijs*. Ga aan de slag met het stappenplan *Kansen voor samenhang* en de voorbeeldlessen die je kunt gebruiken om taal- en rekendoelen te verweven binnen wereldoriëntatie en kunstzinnige oriëntatie. Heel praktisch laten we zo zien hoe je door het stellen en combineren van doelen uit verschillende leergebieden, samenhang in je onderwijs kunt aanbrengen.

WWW.SLO.NL/THEMA/MEER/SAMENHANG-PRIMAIR-ONDERWIJS

slo /

een doordacht curriculum
dat doen we *samen*